Turkish Studies - *International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*
Volume 7/4, Fall 2012, p. 329-336, ANKARA-TURKEY

ÖMER SEYFETTİN METİNLERİNDE AYDINLANMA VE MİLLİ BİLİNÇ

*Ülkü ELİUZ**

ÖZET

Aydınlanma, bireyin kendilik değerlerini farkındalığında yaşadığı düşünsel bir değişim sürecidir. Yaşadıklarını ve düşünsel değişiminin sınırlarını ayırdındaki birey, öncelikle sorgulama aşaması yaşar. Kimlik sorgulaması yaparak bilinçlenme yolunda adım atmak isteyen aydınlanma sürecindeki birey, kendilik değerlerinin ayırıcı niteliklerini eylemsel düzeyden düşünsel düzleme taşıma gayreti içerisine girer. Dolayısıyla aydınlanma, bireyin kendine dönük farkındalığı olarak açımlanabilecek bir dönüşüm niteliği kazanır.

Birey olmak, kendilik değerlerinin farkında olarak ileriye dönük atılımlarda bulunmaktır. Bunu gerçekleştirmeyi başaran birey, ait olduğu milletin değerler dizgesini de içselleştirir. 36 yıllık yaşamında 150 öykü ve birçok makale, broşür ile imparatorluktan milli devlete geçiş sürecinin yaşandığı travmatik kırılma anında sağduyulu bir ses olarak kaosu aşmaya çalışan Ömer Seyfettin metinleri bu bağlamda, kendi olmayı seçen ve bu seçimine milli değerler ile boyut kazandıran bireylerin öyküsünün anlatımıdır.

Diriliş yıllarının diriliş öykülerini kaleme alan yazarın eserlerinin ana matrisi, bireyin şey'ler dünyasından kurtularak kendilik dönüşümünü gerçekleştirmesidir. Bireysel ve toplumsal çözülmeyi engelleme hedefindeki sanatkar, her metninde bireysel, milli ya da evrensel boyutta kendine dönüş çağrısı yapar; kolektifin öze dönüş olanaklarını sıralar. İçsel dönüşüm ve aydınlanma mesajlarının metinleştiği eserler aracılığıyla zihinsel ve algısal değer halinde yeni'den doğuş ve yalıtık sınırlamaları aşan bir söylemle aktarılır.

Bu çalışmada Ömer Seyfettin metinlerinde, aydınlanma ve milli bilincin görünümleri tespit edilerek kurgusal düzlemde değerlendirilecektir.

Anahtar Kelimeler: birey, millet, seçim, aydınlanma, millî bilinç.

CLARIFICATION AND NATIONAL CONSCIOUS IN OMER SEYFETTIN'S TEXTS

ABSTRACT

Enlightnment is an intellectual process of change that individual's self-awareness of values. Individual, edge of the exchange of experiences and intellectual boundaries, firstly, live inquiry stage. Individual in the process of enlightenment who want to take a step towards awareness doing questioning of identity effort goes into operational level to intellectual level characteristics of the differential values of self. So,

* Doç. Dr. Karadeniz Teknik Üniv. Fen-Ed. Fak TDE Bölümü, El-mek: ulku.eliuz@mynet.com

enlightenment get the nature of the conversion what individual's own self-awareness.

While values of self-aware, be an individual is to leaps forward individual who manage this, internalize the values in the string belongs to the nation. In this context, Ömer Seyfettin's texts, in 36 year-life, at the time of traumatic fracture the transition from empire to nation-state with 150 story and plenty of article, as sound common sense are depiction of the story, national values and the size of their own who choose to be and this gives individuals the choice.

The author write years of the resurrection, the resurrection stories. Main matrix of his works the transformation of the world get rid of the self-realization of the individual things. Blocking the target individual and social disintegration artist, call fort he return to youeself in individual, national or global scale; organize the return loop facilities of collective. By means of works with inner transformation and enlightenment posts, being mental and perceptual value, rebirth and isolated transfer exceeding the limitations of a discourse.

In this study, views of national consciousness and enlightenment will be determine and will be evaluate in fictional plane.

Key Words: person, public, election, clarification, national conscious.

Giriş

Aydınlanma ve Millî Bilinç Bağıntısı

Aydınlanma, bireyin kendilik değerlerini farkındalığında yaşadığı düşünsel bir değişim sürecidir. Bu değişim sürecinde birey, *"benlik bilinci"* (Stevens 1999, 63)'ni sorgulayarak kendilik değerlerinin ayırıcı niteliklerini eylemsel düzeyden düşünsel düzleme taşıma gayreti içerisine girer. Aydınlanma sürecinde birey, kimlik sorgulaması yaparak bilinçlenme yolunda adım atmış olur: "Bilinçli olmak, içinde bulunduğu ilişkileri nedeniyle dış dünyayı algılamak ve onu tanımak demektir. (...) Bireyin kendini dış dünya ile ilişki içinde görmesi, kendisini çevresi içinde tanıması anlamına gelir." (Jung 2001, 71) Bilincin merkezi olan *ben*, bireyin yaşadığı çevre içinde kendini keşfetmesine olanak verir. Benlik bilincinin farkındalığı ile şekillenen bu keşif, bilinçli olma girişimleri ile belirginleşir. Yaşadıklarını ve düşünsel değişiminin sınırlarını ayırdındaki birey, öncelikle sorgulama aşaması yaşar. Dolayısıyla aydınlanma, bireyin kendine dönük farkındalığı olarak açımlanabilecek bir dönüşüm niteliği kazanır.

Kendi ve Milleti Adına Aydınlanmanın Sesi:

Ömer Seyfettin

Ömer Seyfettin, 36 yıllık yaşamında 150 öykü ve birçok makale, broşür ile imparatorluktan millî devlete geçiş sürecinin yaşandığı travmatik kırılma anında sağduyulu bir ses olarak kaosu aşmaya çalışır. Diriliş yıllarının diriliş öykülerini kaleme alan yazarın eserlerinin ana matrisi, bireyin şey'ler dünyasından kurtularak kendilik dönüşümünü gerçekleştirmesidir. Bireysel ve toplumsal çözülmeyi engelleme hedefindeki sanatkâr, her metninde bireysel, millî ya da evrensel boyutta kendine dönüş çağrısı yapar; kolektifin ve kutsalın bağıntısında öze dönüş olanaklarını sıralar.

Edebî eser ile ideoloji sentezini başarı ile yerine getiren Ömer Seyfettin'in bireysel çözülmeyi engellemek yönünde çağrı metinler toplamı olan 150 öyküsü, bireyin öze dönüş olanaklarının birey ve toplum merkezli anlatımları halindedir. İnsan ve insanın varlık mücadelesi ile bu mücadelenin mitik, tarihsel ve sosyolojik görünümleri, sanatkârın dolaysıyla eserlerinin temel problematiği halindedir. İçsel dönüşüm ve aydınlanma mesajlarının metinleştiği bu eserler

aracılığıyla zihinsel ve algısal değer halinde yeni'den doğuş ve yalıtık sınırlamaları aşan bir söylemle aktarılır. Eserlerde, yolculuğun aktarıcısı (sanatkâr) ve özneleri (eserlerin hem aktardığı hem seslendiği bireyler), *olmazsa olmaz* yaşam ilkelerini birey-toplum merkezli düşünsel ve duygusal bir yolculuk içinde yaşarlar.

Millî olana düşünsel yaklaşan Ömer Seyfettin, var oluş serüvenimizin değerler dizgemizi söze dönüştüren metinler kurgularken duygusal, etik, sosyal görünümlerini sunar. Okur merkezli bir aktarımın hedeflendiği metinlerinde, hissetme, hissettirme, sezdirme, uyarma işlevi ön plandadır. Kolektif biyografyamızı hatıralar ve hareketlerden oluşan somut hamurda yeni'den yoğuran sanatkâr, bireyin şey'ler dünyasına gömülmekten kurtaracak ebedi değişmezlerin çağrısını yapar ve aydınlanmış bir bilinçle geleceğe yönelir.

Kolektif Doğurgan İmgelerin Yazınsal Uzamı:

Ömer Seyfettin Metinleri

Yaşamdaki uzam boyutuna, bireyin tarihselliğini sağlayan mekânlar aracılığıyla kuramsal bir yorum kazandıran Ömer Seyfettin, tarihî, sosyal, ahlaki nitelikli eserlerinde millî kültür ve millî tarih içinde varolan millî ruhu, uyandırmak ve harekete geçirmek ister. Bu metinlere millî bilinç ve ortak psişik mirası şekillendiren geçmiş değerlere ait kolektif bilinçdışı kaynaklık eder.

Toprağı ve toprağa dönüşenleri merkeze yerleştiren sanatkâr, kolektifin ortak izdüşümlerini bireyi kuran bir içtenlik imgeleri olarak algılar. Çocukluk, hatıra, bireysel geçmiş, toplumsal geçmiş, tarih, vatan ve gelecek fenomenleri etrafında şekillenen eserlerde varoluşsal kaygıları farkındalığında bilinçli bir aydın olarak sadece millî değil evrensel diriliş öyküleri kurgular.

Ömer Seyfettin kişilerinin bireyleşme serüveni, düşünsel ve duygusal değişim ile boyut kazanan bir yeniden doğuş öyküsü olarak metinleşir. Yazar, "ortak mutluluk adına kahramanca bir eylem başarmış olan insanın büyüklüğünü ve yüceliğini gösterme, sanatsal araçlar yoluyla bu karakterleri halkın bilincinde kökleştirme çabası" (Pospelov 1995, 144) içindedir. Tarihsel malzemenin bir araç olarak kullanıldığı eserlerde, özerkleşme, özgünleşme ve kendi içinde bütünleşme aşamalarını yaşayan karakterler, toplumsal bir değerin, bir değer yoğunluğunun bireyleşmesi olarak kurgusal dünyanın merkezinde yer alırlar. Ülkücü tipler olan karakterlerin kendi oluş atılımları, toplumsal ve evrensel göndergeleriyle kendini, çevresini, milletini korumak ve yeniden kurmak isteyen bireyin düşünsel başkaldırısının eylemsel düzeye taşınmasıdır.

Aydınlanma ve millî bilinç, klasik vaka anlatıcısı olan sanatkârın, yaşamının ve eserlerinin bütün ideolojisini yansıtan ana temlerindendir. Bu temi sanatkâr, millî mücadelenin düşünsel başlangıç metinlerinden olan 11 Nisan 1911 tarihli Genç Kalemler dergisinde yayımlanan Yeni Lisan makalesinden başlayarak tüm öykülerinin arkaplanına yerleştirir. Yeni Lisan makalesindeki "uyanınız" sözcüğü, bu bağlamda çok önemli ve dikkate değerdir. Uyanmak-uyumak ikilemindeki bireylere dönük olan bu uyarı kipinin emir nitelikli olması, zorunluluğu ve kaçınılmazlığı imler. O dönemde intibah sözcüğünün kullanımı yaygınken sanatkârın Türkçe *uyanmak* fiilini tercihi, benimsediği ve benimsetmeye çalıştığı değerler dizgesine dönük mesajları içerir.

Mitik, dinî göndergeleri ile ebedi bir trajedi olan *Ashab-ı Kehf* öyküsü, bu temin kurgulandığı metinlerdendir. Eserde, Osmanlıcılıktan milliyetçiliğe geçiş serüveni ve bu geçişin birey ve millet yaşamındaki yansımaları işaret edilir. Kuran-ı Kerim (Kehf suresi) dahil olmak üzere evrensel ve trajik bir imge olarak varlık bulan Yedi Uyurlar, ümmet zihniyetinden millî kimliğe geçiş serüvenine dönük mesajlara sahiptir. Mağaralarında "üç yüzyıl+dokuz" süresince uyuyan bu kişiler ile Türk milletinin asırları alan uyku hali arasında bağlantı kuran yazar, bu tehlikeli fark edemeyişi ve sonuçlarını şu şekilde ifade eder:

"Gayet muktedir Avrupalı bir muharrir diyor ki:

-Türkler çok âlicenaptır. Kendi milliyetlerini, tarihlerini, ananelerini asla yadetmezler. Onlar şimdi yalnız, rahatça yaşamak istiyorlar. Eğer Türkiye'deki Hristiyanlar fazla

mutaassıp milliyetperverlik göstermeyip onları uyandırmasalar, Meşrutiyet sayesinde yarım asır içinde bir Türk kalmayacak." (C.3, s.101)*

Fiziksel değil, eylemsel bir yok oluşa dönüşen bu uyku hali, eylem ve hareket değil uyuşukluk, hareketsizlik yani fiziksel ölümle örtüşen nitelikler taşır. Türkleri yaşatmaya; var olmaya dönük olan bu çağrı, yok olma aşamasındaki özneyi, nesnelleşmekten kurtarmak adınadır. Millî bilinç yaratımının hedeflendiği eserde fark ediş, zamana ve mekâna hakim olan uyku halinin aşılmasının elzem olduğunu işaret eder. Olması gerek sesine kendini kapatan Türk insanının genel durumu bir uyku görünümündedir ki, bu uyku ölümle/ yokoluşla eşdeğerdedir.

Ömer Seyfettin'in eserlerinde benimsenen değerlerin temsilcisi yani tematik güce ait değerlerin özneleri hep eylemleriyle var olmayı başarırlar. İçinde bulundukları acılardan, bu acılara gömülüp yok olmaktan ancak yaşarken ölüm olan uyku halinden çıkarak kurtulurlar. *Çanakkale'den Sonra* öyküsünde insan- hayvan zıtlığı içselin dışsalla kurduğu gizil öğeler taşıyan bir ilişkiler ağı, yaşamın bütün izlerini taşıyan ve yansıtan bir özdeşim alanı olarak sunulur:

"-Aceleye lüzum yok. Mademki talihimiz böyle... Bir köşeye çekilip ölümü beklemeli… demişti. İşte, hep o ölümü bekliyordu! Zira kendisine "insan" nazarıyle bakmıyordu. İnsan olmak için mutlaka bir içtimaiyetin, bir milliyetin içinde bulunmak lazımdı… Düşünüyordu: Kendisinin bir milliyeti yoktu, bir içtimaiyeti yoktu. Yalnız, hararetini hissedemediği, lisanından ve duasından bir şey anlayamadığı müphem bir dini vardı. Mabedinde ulviyet duymuyor, önünde derin bir ezeliyet görmüyor, semasında ilahi bir mefkurenin nihayetsizliklerine dalamıyor, siyah toprağın üzerinde bir hayvan gibi, bir fert gibi kalıyordu." (C.2, s.45)

Eserin *"meraklı, deli, feylezof, bedbin, derviş, sinirli ve ilah"* (C. 2, s.44) olarak nitelenen başkişisi, kendine dışarıdan bakar ve en uç noktada olduğunu fark eder. İnsan olmanın ayrıcalığa dönüştüğü noktada, insan kendine dönüşü ifade eden uyarıyı duymaz ve harekete geçmez ise, dünya yaşamında cezalandırılacaktır. Yaşamdaki ölüm hali ve bunun yaygınlaşması karşısındaki endişelerini dile getirirken çözümsüzlük içeren bedenin ölümünü kurtuluş olarak görür ve bunu tercih eder:

"-Yarın Ruslar gelecek. İstanbul'u alacak. İngilizler ve Fransızlar Anadolu'yu yağma edecekler. Namımız tarihten silinecek…" (C.2, s.45)

Çözüm üretme çabasının öncelenmediği bu bakış açısında bedensel tükenişe razı olunur ve tinsel tükenişi önleyebilme umudu kalmaz. Yok edici özün ifadesi olan ölüm, herkes içindir; fakat yaşamak, sadece yaşamın içselleştirdiği varoluş kaygılarını eyleme dönüştürebilenler içindir. Çünkü "zamanın yaptıklarından kurtulup iyileşmek için" (Eliade 1998, 85) çalışmak, mücadele etmek şarttır; özne-nesne ayrışımı da bu ayrıntıdadır:

"-Uyanınız! Kendinizi biliniz. Hayvanlar gibi gayesiz, teşkilatsız, medeniyetsiz yaşamayınız. Bir millet olunuz…" (C.2, s.46)

Ölümün değil; yaşamın silen, yok eden, yutan kesinliği gizli olduğu bu ayrıntıyı bilen fakat önceleri dile getirmeye bile cesaret edemeyen başkişi, sonrasında dirilişi yaşar; umutsuz, karamsar, tembel kavramlarını işaret eden hayvan olma halinden kurtulur. Yaşamının fiziksel ve tinsel aydınlanmasının yani yeniden doğumunun yaşandığı bu dönemin imgesi ise adını *Mefkure* olarak koyduğu kızıdır.

Mekânın bireyi kuran gücünün farkındalığındaki Ömer Seyfettin, *Kızılelma Neresi* ve *Nadan* adlı öykülerde ise, ontolojik anlamda kendilik sınırlarını keşfeden birey için kurtarıcı sığınak ve zamansal sürekliğinin de göstergesi "millî evi/ vatanı" tasvir eder. Böylece bir iç imkânlar manzumesi halinde kutsanan mekân, bireysel ve toplumsal gelişimin ve "yeni"lenmenin dönüştürücü değeri haline gelir. Artık bu mekân, "bir imge hazinesi" (Bachelard 1996, 80) niteliği ile bireyin kaotik boşluklarda yitip gitmesini engelleyen kurtarıcıdır.

* Metin alıntıları **Ömer Seyfettin - Bütün Eserleri, Cilt: 1-2-3-4 (Haz. Hülya Argunşah), Dergah Yayınları, İstanbul-1999** adlı eserdendir.

Ömer Seyfettin, Türk tarihini, kültürünü ve medeniyetini şimdi'de yeni'lemeyi hedefler. Bu hedefin değişmez kaynakları, millet, ülkü, vatan, tarih, dil; taşıyıcıları ise, yoğunlaşmış değerlerin kişileşmiş hali olan tiplerdir. Kolektif ruhun bireyleri olan Ömer Seyfettin tipleri, geçmişi anlamlandırma, şimdi'deki varlığı kutsama ve geleceğe yönelme gücüne sahiptirler. Yazarın tezinin net bir şekilde aktarıldığı *Başını Vermeyen Şehit, Pembe İncili Kaftan, Teselli, Kütük, Vire, Topuz, Primo Türk Çocuğu, Hürriyete Layık Bir Kahraman, Büyücü, Teke Tek, İlk Düşen Ak, Ferman, Uzun Ömür, Koleksiyon* gibi birçok öyküde tarihselliğini kavrayan bireylerin serüveni kurgulanır. Öykü kişileri, özgürlük, farkındalık, seçim ve sorumluluk bağdaşımında kahramanlığa yükselen, vatan ve millet sevgisi ile yeniden doğan dinî, millî, tarihî ve etik kaygılara sahip aydınlanmış bireylerdir. Onlar, öznel değerler ve evrensel mesajlar ile insanın yaşamdaki anlam arayışı ile benliğini bütünleyip kendini gerçekleştirme macerasında yeniden doğarlar. Bu öykülerdeki karakterler aracılığıyla şimdi, geçmişin anı sığınaklarından ve tarihin kutlu sayfalarından beslenen bir bakış açısıyla anlamlandırılır. Birey olmanın, millî değerlere sahip olma ve birey için varoluşun teminatı olan bu değerlere bağlılık ile tanımlanır.

Ömer Seyfettin'in Peçevi Tarihi'nden alarak kurguladığı *Başını Vermeyen Şehit* geçmişe bilinçli ve aydınlık bir yönelişin öyküsüdür. Türk-İslam ruhunun kişileşmiş temsilcileri Kuru Kadı, Deli Hüsrev, Deli Mehmet'in öyküsünün anlatıldığı eser, biçim ve içerik bakımından destanî niteliklere sahiptir. Eserde anlatıcı ve kişileri, millî duyuş adına eylemlerde bulunan, konuşan kimliklerdir. Maddi orantısızlığın netleştiği bir savaştan görüntüde güçsüz, zayıf olan tarafın kazanmasının içsel sebeplerini destanî unsurlarla aktaran sanatkâr, kişinin millî değerlere tutunarak yapabileceklerinin sınırını işaret eder. Bedensel tükenişin anlamını yitirdiği bu noktada zafer, ebedileşme arzusunu din ve millet merkezli kutsayan tiplerin olur. Alp ve eren tiplerinin birleşimi alperen kahramanlar aracılığıyla millî bilincin kişi düzlemindeki arketip görünümleri yaratılır. Değer duygusuna sahip bu arketipler, din ve millet adına olağanüstü eylemlerde bulunurlar ve bu millî bilinç yaşaması ve yaşatılması noktasında onlardan beklenmektedir. İçinde bulundukları potansiyel tehditlere her türlü şart ve durumda "dur" diyebilen bu tipler, *"bireysel, sosyal ve sosyogenetik"* (Assmann 2001, 131) kodların kendilerinden beklediklerini yerine getirirler. Onlar için bu durumun şaşırtıcı ve olağanüstü bir yönü yoktur; mit ve gelecek onlara bu görevi yüklemiştir.

Millî değerlere bağlı ve mitin dönüştürülmüş tiplerinden birinin öyküsü olan *Pembe İncili Kaftan*'da da hayatın kaba realitesine karşı içinde var olan yüksek insani özü sürekli koruyan ve geliştiren Muhsin Çelebi'nin öyküsü anlatılır. Muhsin Çelebi, ben bilincini biz bilincine dönüştüren olması gerek sesine duyarlı bir "ülkücü tiptir." (Eliuz 1999, 141) eserin başkişisinin kimliğinde temsil edilen bireysel ile kolektifin kökensel buluşması raslantı değildir. Tarihsel süreçte kazanılmış değerleri koruma adına kendi maddi olanaklarını feda eden ve kullanan başkişi, bireyseli ülkü uğruna terk eder. Onun varlığı hem kurguda hem kurgunun hedefi okuyucu/alıcı için "uyarı temelli bu sarsıntı kalıntısı" (Sartre 2006, 35) niteliğindedir. Bu tip için önemli olan kolektifin çıkarlarıdır; bu yönüyle millî değerlerin koruyucusu kimliğindedir.

Ferman öyküsünün başkisi Tosun Paşa da, ülkücü bir tip olarak kendi varlığından kolektifin devamı için vazgeçer. Belleksel kurgunun aydınlanmış tipi olan başkişi, kendisine hazırlanan bir tuzak sonucu verilen ölüm emrinden ve ölüm emrinin uygulanmasından korkmaz. Çünkü onun için önemli olan padişahın şahsında devletin varlığının sarsılmamasıdır; kendi canının bu noktada önemi yoktur. Bir diğer yeni'lenme öyküsü olan *Teselli*'nin başkişisi İskender Paşa, millî bilinci şu şekilde ifade eder:

> *"başını aydınlık pencereye çevirdi. Ufukta, yolun ta nihayetinde yarım batmış güneş tıpkı yaklaşılmış bir cennet kapısı gibi duruyordu. Baktı, baktı: Bu ulvi kapının içinde, hatt-ı şerifin hareketinden bahsettiği büyük orduyu ince mızraklarıyla, bayraklarıyla görüyor gibi oldu. (..) Sevinçten, heyecandan gözleri yaşardı. İşte, yarın, şüphesiz kendisi de… onlarla beraber kendisi de, şimdi elinde tuttuğu şu altın saplı keskin kılıcı hak uğrunda, hakikat uğrunda sallayacaktı."* (C.2, s. 123)

İskender Paşa, umutsuz bir ruh hali içerisinde iken bir rüya görür ve uyanır. Psikolojik olarak sağlıklı ruh hallerinin, insani yönelimlerini sürdüren, varolma mücadelesi veren insanların yaşam belirtisi olan rüyanın yorumu ile yeni'lenir. Kolektif bilincin geleceğe yönelik yüce ideallerini taşıyan bir arketip olan başkişi, rüyasının mesajını çözdüğünde, kaostan kosmosa ulaşabileceğini hisseder. O, yaşadığı karışıklığın, çözümsüzlüğün çözümünü rüyası aracılığıyla bulmaya çalışır.

Kütük öyküsünün Arslan Bey'i ve *Vire* öyküsünün Barhan Bey'i ise zekâları ile düşman karşısında zaferi kazanırlar. Onların zekâsı, zor şartlar altında kendi varlığından öte temsil ettiği milletinin varlığı için kaygılanma ile trajik bir kırılma anında çözüm üretir. Millî yokoluşu engellemek için ise destan kahramanlarına özgü zihinsel bir aydınlanma yaşar. *Topuz*'daki Türk elçisi de kolektif bilinçaltının yönlendirdiği şekilde davranır. Düşmanı en zayıf ve rahatlamış anında tek bir darbe ile yenilgiye uğratır. Eserdeki topuz imgesi, millî bilince ait değerlerin gücü ile donatılmıştır. Üç metinde de yenilgiden zafere ülküleşmiş öznelerin zekâsı ve cesareti ile ulaşılır. Benzer bir şekilde *Teke Tek* öyküsündeki Kasım karakteri de cesareti ile düşman karşısında başarı kazanır.

Forsa'da ise millî bilinç kolektif oluşumun gerçekleştiği mekân yani vatan aracılığı ile yansıtılır. Başkişi Kara Memiş, yüce ve kutsal değerleri koruyan, taşıyan, özgürlüğün, varoluşun güvencesi olan bu içtenlik mekânına/vatanına hasret durumda yıllar geçirir. Ona kavuşmak ister:

> *"-Vurulursun! Vatana hasret gidersin! diye onu gemide bırakmak istedi. Kara Memiş, o vakit birdenbire gençleşmiş bir kaplan gibi doğruldu. Duramıyordu. Kalkan, kılıç istedi. Sonra geminin kıçında sallanan sancağı göstererek:*
>
> *-Şehit olursam bunu üzerime örtün! Vatan al bayrağın dalgalandığı yer değil midir? dedi."* (C. 3, s. 173)

Vatanın bir fikir olmanın ötesinde, fikrin eyleme/ gerçeğe dönüştüğü, yaşam bulduğu varlık alanlarının simgesi olduğunun ifade edildiği bu ifadelerde, bu kutsi mekân yüksek bir cevher olan milletin varlığı ile varlık bulan evrensel bir unsurdur. Fiziki niteliklerin aşıldığı iç dinamikleri ile bireylerin milletleşmesini sağlayan ve kendiliğini sürekli kılan vatan, kolektif ruhun sindiği, içselleştiği bir değerdir; bireysel ve toplumsal kimliğin kazanılmasında da etkin bir rol üstlenir. Dinin, namusun, birliğin, ülkünün anlamını bulduğu bu kutsi mekân için, her şey feda edilir:

> *"Bizim bir ruhumuz var ki "öldü, öldü" sanılır da yine ölmez. En umulmadık zamanda birdenbire dirilir. Bugünün İstanbulluları bizim bu ölmez ruhumuzu bilmiyorlar. Türkleri komşu milletler gibi sanıyorlar. Anadolu'yu, Azerbaycan'ı, Kafkasya'yı, Türkistan'ı, Buhara'yı, dolduran fertlerin "dini bir dili bir" kardeş olduklarını İstanbullular anlamıyorlar. İstanbullular "Wilson Umdeleri"ne akıl erdiremiyorlar. Milleti ırktan ayırt edemiyorlar. Hepsinin müfekkiresi "devlet mefhumu" içinde zebun! Hâlbuki siyasi hudutların ne ehemmiyeti olabilir. Bunları insanlar yapar. Milliyeti, milliyet denen birliği Allah yapmıştır. Hiçbir kuvvet onu parçalayamaz!"* (C. 3, s. 176)

Birey için vatan "bilinçli bir tarih varlığı, sürekli gelişen, boyuna kendini besleyerek yenileyen bir özün taşıyıcısı" (Nietzsche 1998, 49) niteliğindedir. Vatan kavramı ile simgeleştirilen değerler dizgesinden uzaklaşmak yok olmak, yok kişiye dönüşmek, ötekileşmek demektir. Bu ise, fiziksel ölümü aşan geri döndürülemez bir tükeniş içinde olmak demektir.

Primo Türk Çocuğu öyküsünde millî kimlik ile ad alma bağıntısında tarihsel birikimler ve deneyimler sembolik olarak ifade edilir. Bilinçaltındaki temel öze dönüş imgeleri, Oğuz ismi ile yansıtılır ve ebedi değişmezlerin sesi, çağrısı dramatik düzleme taşınır:

> *"-Oh Oğuz, Oğuz… Oğuz koyalım. diye ellerini çırptı ve babasının boynuna sarılarak*
>
> *-Bu büyük bir adamın adımıdır?*
>
> *-En büyük Türk'ün adı.(..)*
>
> *- Oğuz… Oğuz… Beni bir kere çağırınız bakayım.*

- Oğuz…

-Buradayım…

Minimini vücudu dimdik oldu. Göğsünü ileri çıkardı ve bir karhama vaziyeti aldı." (C.2, s.266)

Ödünlenen millî bilinç ve kolektif mirasın simgesi olan ad alma ritüeli ile yeniden doğan ve varlığını duyumsayan başkişi, öze, kendine dönüşü yaşar. Aldığı isim, zamanın kurucu niteliği kazanarak, geçmişten öykü şimdisine taşınan yaşatıcı, kurtarıcı ve koruyucu bir değer imgesi olur. Bu aşamadan itibaren başkişi, aydınlanma yaşar; yaşı küçük olmasına rağmen ait olduğu milletin mevcut olduğu şartlar üzerine problematik değerlendirmeler yapar. Böylece millî bilinç, bireysel çözülmeyi engelleyen ve millî bütünleşmeyi sağlayan bir varlık güvencesi niteliğini yeniden kazanır. Başkişini aydınlanmasında birey ile millî kimlik kavramları birbiriyle içsel bağdaşım ve etkileşim içerisinde sunulur.

Türk milliyetçiliği ülküsüne hizmet eden sanatkâr, Hürriyete Layık Bir Kahraman adlı öykünün girişinde başkişi Efruz'a hitap eder:

"Herkes seni –bizzat kendi kadar- tanır, Efruzcuğum, bugün hiç kimse sana yabancı değildir; çünkü sen 'hepimiz' değilsen bile 'hepimizden bir parça'sın…" (C.4, s. 28)

Kapalı uçlu imler ile birey-toplum bağıntısını işaret eden yazar, Başkişinin şahsında bütün toplumun içinde bulunduğu kaosu anlatır. Bu kaos içerisinde kendiliğini arayan birey, herkesten bir parça taşır. Devrin tinsel niteliklerine sözcülük eden başkişi, yalıtık zamanların içerisinde bireysel varoluş değerlerini yıkan gücü kendi şahsında deneyimler.

Büyücü öyküsünün başkişisi Doğan da, millî duyuşun sesini gizil anlamları okuyarak ebedileştiren bir tiptir. Onun yetiştiği mekân ve o mekânın yaşatıcı değerleri bireysel ve millî anlamda kendini gerçekleştirme olanaklarını içinde barındırır:

"bu şehir, fasılalı fakat mütarekesiz din muharebeleri yüzünden adeta bir Türk ordugâhına dönmüştü. Sıkışan halifelerin, ürkmüş emirlerin seyrek saflarını doldurmak için Turan'dan taşan bahadırlar tufanı sanki burada birikmiş, sakin olmuştu. Doğu tarafında kocaman bir Türk mahallesi vardı. Kılıçla, kalkanla, tolgayla, eğersiz atlar üzerinde gelenlerin çocukları Arapça öğrenip medreselerde âlim oluyorlar, medeni bir zevk içinde; şiir, edebiyat, hikmet, ticaret sahasında yaşıyorlardı. Doğan Bey de bunlardan biriydi. Babası, Alp Arslan'ın en eski kumandanlarındandı." (C.2, s.168)

Kolektif bilinçaltının doğurgan imgelerinin dinî değerlerle boyut kazandığı Doğan tipi ve onunla aynı serüvenin içerisinde olan karakterler topraktaki yaratma gücünü kendiliklerine taşırlar. Yaşanan yeni'lenmede bellek mekânlarından bireye, tozlaşma halinde taşınan kendi oluş çağrıları onun geleceğe dönük eylemlerinin hazırlayıcısı olur. Geçmiş ve geleceği anda birleştirerek zaman boyutlu bir tipe dönüşen Doğan, kolektifin ve kutsalın sembolik mesajlarını okuyan ve dönüştüren bir tip olarak eserdeki varoluşunu tamamlar.

İlk Düşen Ak öyküsünde ise kendi ve milleti adına bir ülküye sahip olmadan yaşayan fakat bir süre sonra tükendiğini, yok olduğunu fark eden başkişininin aydınlanması anlatılır. Başkişi fiziksel ve ruhsal anlamda sıkıntısız görünen bir yaşam sürerken günden güne eksildiğini fark eder. Bu fark ediş ile sorunun fiziksel olup almadığını anlamak üzere doktora gider ve doktorun sarsıcı uyarıları ile kendiliği başlar:

"O halde işte hastalığınızın bir sebebi daha. Ne milliyetperverim diyorsunuz, ne de kozmopolit! Yani Araf'tasınız. Halbuki Araf insanlara mahsus değildir. Hayvanlar orada istirahat eder. Ama insan için ya cennet lazımdır, ya cehennem!(..)

Bu tuhaf doktor, bana idealin insana tıpkı kalp gibi, ciğer gibi lazım olduğunu anlattı. İnsan "mefkure"siz yaşayamazmış. Mefkure iflas eder etmez insan ya deli olur, yahut intihar edermiş. Mefkure birdenbire kaybolmayıp yavaş yavaş zayıflarsa, şeker hastalığı, nevrasteni, isteri başlarmış." (C.3, s.345)

Doktorun, saadet yani işsizlik hastalığı teşhisi koyduğu ve manevi jimnastik önerdiği başkişi, bu uyarı temelli tıbbi muayene sonrasında iki aylık bir düşünme ve ayrıştırma sürecine girer. Ezbere gören, ezbere düşünen edilgen etkinlikteki başkişinin tüm yaratıcı yeteneklerini felç halinde iken problem yitiminden kurtulur. Çünkü problem yitimine uğramak, anlam ve istenç körlüğüdür ve ebediyyen kaybetmiş bir ötekilik halidir. Başkişi ötekilikten, şey'lere gömülmekten kurtularak kendilik değerlerine tutunduğunda ise aydınlanma reçetesini yazar:

> *"1) Dili, dini 'bir' olan insanlar bir millettendir. Türkler de bir millettir. Fakat şimdiye kadar 'ümmet' teşkilatıyla yaşadıkları için kendi milliyetlermiş, harslarını ihmal etmişler. Araba, Aceme benzemeğe çalışmışlar.*
>
> *2) Millet haline geçince asrileşmek lazım. O vakit de Frengi taklide kalkmışlar.*
>
> *3) Halbuki Türkler de, öteki milletler gibi harsın her sahasında ayrı, hususi bir şahsiyet sahibidirler. Bu şahsiyeti bulunca terakki edebilirler."* (C.3, s.346)

Bu fark edişin sembolik görüntüsü ise, başkişinin saçlarında ak bir tel olur. Başkişi problematik nitelikli düşünsel yolculuğun içindedir ve ilk düşen ak, düşünsel anlamda uyanışın işaretidir.

Sonuç

Yüksek değerlerin silinmeye çalışıldığı bir zaman ve mekânda aydınlık ve güçlü bir direnişin sesi olan Ömer Seyfettin, insanın ontik anlamlar bütününe ve özgür içkinliğin derinliklerindeki aşkınlık ile kendi doğumunu gerçekleştirme gücüne sahip olduğunu ifade eder. Ülküleşmiş bir öznenin sesi olan çağrılarıyla, kendi ve milleti adına sınırlanmışlığı ve ölümlülüğü aşmak temel hedefindir. Millî ve dinî bir bilince sahip olan sanatkârın poetik atılımı, her şeye, her türlü olumsuzluğa *rağmen varolmak* üzerine inşa edilir.

Türk kültüründe insanın kendini yeni'leme edimi özgün bir dönüşüm içinde kurgulandığı eserlerde, evrensel bir diriliş öyküsü sunulur. En derin ve yüksek duyguları simgesel düzlemde söyleme taşıyan Ömer Seyfettin, varoluşsal kodların kendi oluş sürecindeki hayati etkisinin ve öneminin farkındalığındadır. Onun metinleri, var oluş olanaklarına dönüşün şart olduğu serüvenimizin birey-toplum, yaşam-ölüm ikiliklerine sinen görünümlerinden oluşur.

Özgür yaşayış düzenini bireysel oluşumlarla toplumsala taşıyan ve maddi değerlerin değil tinsel varoluşun öncelik taşıdığı yüksek değerler dizgesini yansıtan Ömer Seyfettin tipleri, Türk milletinin her döneminde yaşama ve millete mal edilmiş kahramanlarıdır. Ben'den biz'e dönüşen kendi olma/kendini gerçekleştirme öyküleri, temel gerçek olan değişimin tarihsel zorunluluklar içerisinde bireysel, millî ve evrensel bir şekilde sentezlenerek kurgulanışıdır.

KAYNAKÇA

ASSMANN, Jan, **Kültürel Bellek** (Çev.Ayşe Tekin), Ayrıntı Yay., İstanbul 2001.

BACHELARD, Gaston, **Mekânın Poetikası** (Çev. Aykut Derman), Kesit Yay., Ankara 1996.

ELİADE, Mircae, **Mitlerin Özellikleri** (Çev. Sema Rıfat), İstanbul 1998.

ELİUZ, Ülkü, "Dede Korkut Hikayeleri'nde Tipler", **Uluslar Arası Dede Korkut Bilgi Şöleni Bildirileri** (19-21 Ekim 1999, Ankara), Atatürk Kültür Merkezi Yay., Ankara 1999, s.139-156.

JUNG, Carl Gustav, **İnsan Ruhuna Yöneliş** (Çev. Engin Büyükinal), Say Yay., İstanbul 2001.

NIETZSCHE, Friedrich, **Tarih Üzerine** (Çev. Nejat Bozkurt), Say Yay., İstanbul 1998.

Ömer Seyfettin - Bütün Eserleri, Cilt: 1-2-3-4 (Haz. Hülya Argunşah), Dergah Yay., İstanbul 1999.

SARTRE JEAN, Paul, **İmgelem** (Çev. Alp Tümertekin), İthaki Yay., İstanbul 2006.

STEVENS, A., **Jung** (Çev. Ayda Çayır), Kaknüs Yay., İstanbul 1999.

POSPELOV, Gennadiy N., *Edebiyat Bilimi* (Çev. Yılmaz Onay), Evrensel Kültür Kitaplığı, İstanbul 1995.